

Kärua prof. S. Simile
hüvitusena.
20.5.40. K. Karkel

Diplomitöö
473596

E.V.
TARTU ÜLIKOOLI
TRUSTEERUSKONN
28 juunil 1940
699
TARTU

C. Tellmann.
stud. jur.

Arvestada diplomitöö
29.1.1940. K. Karkel

Arvestada diplomitööna
30.5.40 S. Sim

DIPLOMAATILISED EESÕIGUSED.

Tartu, 28.1 1940.

A.B
7920.

Meilest Tellmann - Prees.
20.2.1940. õigusteaduskonna

SISUKORD.

I	Allikad	Lhk.	1.
II	Sissejuhatus	"	1.
III	Diplomaatilised eesõigused ajalooliselt	"	2.
	1. Antiik aeg.....	"	2.
	2. Keskaeg	"	3.
IV	Tänapäeva välis teenistuse organisatsioon ja välis- teenistuse agentide liigitus	"	4.
V	Diplomaatilised eesõigused	"	8.
	A. Puutumatus	"	9.
	1. Kõvendatud kriminaalne kaitse ,,,.....	"	11.
	2. Kirjavahetuse vabadus	"	12.
	3. Ametruumide puutumatus	"	12.
	4. Isiklik puutumatus	"	14.
	5. Varjupaiga õigus	"	14.
	B. Eksterritoriaalsus	"	16.
	1. Mitteallumine kohalikule politsevõimule.....	"	19.
	2. Vabastamine kohalike maksude maksmisest ...	"	19.
	3. Kriminaal ja tsiviilõiguslikult mitte allu- mine kohalikele seadustele ja kohtule	"	22.
	4. Jurisdiktsiooni õigus oma saatjaskonna üle....	"	25.
	5. Tunnistajana esinemise õigus	"	26.
	6. Õigus usutunnistusele.....	"	26.
VI	Tseremooniad	"	27.
VII	Kolmandate riikide suhtumine diplomaatilistesse eesõigustesse.....	"	27.

VIII Eesõiguste algus ja lõpp	Lhk.	28
IX Kirjandust diplomaatiliste eesõiguste subjek-		
tide kohta	"	29.
X Lõppsõna	"	29.

ALLIKAD:

Prof. A. Piip - Rahvusvaheline õigus. 1936, Tartu.

Harvard - Law School Research in International Law.
Cambridge /USA/ 1932.

Oppenheim - International Law.

Sir Ernest Satow - A Guide to Diplomatic Practice I-II,
London, 1922.

Pradier-Fodere - Cours de Droit Diplomatique I-II,
Paris, 1900.

American Journal of International Law, 1932. Official documents.

Sissejuhatus.

Rahvusvaheline õigus on loodud ristiusu tsivilisatsiooni poolt ja on umbes 400 aastat vana, kuigi mõned tema normid põlvnevad kaugest minevikust. /Oppenheim I jagu lhk. 48/. Alalised suhtlemised rahvaste vahel võisid tekkida alles sellest ajast peale, kui asjaosalised riigid tundsid endid üheõiguslistena .

Riigi huvid ei piirdu ainult omaenda maalaga, vaid haaravad ka teisi riike, õieti kogu maakera.

Iga riik on õigustatud läkitama teise riiki oma volinikke, kes kohapeal kaitsevad riigi ja viimase kodanike huve. Sellest on tekkinud nõnda nim. diplomaatia, missuguse sõnaga tähistatakse riikidevaheliste läbikäimise kunsti kas poliitilisel, õiguslikel, vaimlikel või majanduslikel alal.

Nimetus "diplomaatia" hakketi tarvitama alles 18. sajandist. Diplomaatia ülesanne on peamiselt vältida riikidevahelisi tülisid, ja et tagajärjekalt teostada diplomaatidele määratud ülesandeid, evivad nad mõnesuguseid erilisi eesõigusi, mis teevad

vad neid sõltumatuks nende asukoha riigivõimudest ja seavad neid eesõigustatud seisundisse.

DIPLOMAATILISED EESÕIGUSED AJALOOISELT.

Ajalooliselt leiavad need eesõigused põhjendust isikliku esinduse põhimõtteis, mis omistatud suveräänile ja on ühendatud riigi põhiõiguste doktriiniga.

Saadik oli endisil aegil esijoones teise riigipea isiklik esindaja, esinedes ta asetäitjana. Kuna riigipea tunnistati täiesti sõltumatuks, pidid ka tema esindajad olema täiesti sõltumatud kohalikest võimudest.

On korduvalt esitatud väiteid nende eesõiguste kaotamiseks, arvestades muutunud olukordi, kuid tarve saata oma esindajaid välismaale sisaldab riigi ülemvõimu osalist üleviimist, vastastikusel kokkuleppel, teise riigi territooriumile. See vastastikusunnib vastuvõtjat riiki loobuma nende isikute suhtes oma ülemvõimust, ta peab kindlustama välisesindajale seemääralt iseseisvust, mis vastab iseseisva riigi seisundile.

Eesõigused ei evi mitte ainult mõtet kindlustada rippumatust ametitegevuses; nad sisaldavad ka austust teise samavõrdse rahvusvahelise subjekti vastu ja kindlustavad esitatava riigi prestiiži ja auväärsust.

Antiik aeg.

Rahvusvahelise õiguse norme võib leida mitmete antiik rahvaste juures, kuid ühist rahvusvahelist õigust ei kujunenud tookord. Alul toimus riikidevaheline läbikäimine vaid juhuslikkude agentide kaudu, missuguseid tunneb juba vanim aeg.

Saadikud, kui institutsioon, missugune aites kaasa kahe riigi kaubavahetusele, on sama vana kui ajalugu. Kreeklased lähetasid välismaale poliitiliste ülesannetega saadikuid. Roomlased määrasid läbikäimiseks teiste rahvastega erisaadikuid-legati või oratores. Tuleb tähendada, et juba antiikajal, kus polnud veel sarnast õigust kui modern rahvusvaheline õigus, saadikud olid erilise protektsiooni all ja nautisid palju privileege, kuid mitte seaduse eeskirjade kohaselt, vaid usu seisukohalt kuna saadikuid vaadati pühadena /sancrosanct/.

Neil saadikuil oli üldiselt tunnustatud puutumatus /quia sancti habetur, Dig.50, t.7, §17/. Nad ei allunud ka asuriigi kohutule. Kuid nagu tähendab prof.Martens, need õigused kandsid usuilist ilmet, sest saadikuid peeti isikuiks, kes on jumalate erilise kaitse all. Sellekohaselt saadiku haavamine ei olnud mitte kuritegu lähetaja riigi vastu, vaid jumala ja usu teotus.

Sääraseid saadikuid võib kohata kuni hiliskeskajani. Tõsi on, et Vatikan omas alalisi saadikuid, nõnda nim. apocrisiarii ehk responsales Franki hoovis ja Konstantinoopolis kuni Ida kiriku lõpliku lahutamiseni Lääne kirikust, kuid neid saadikuid ei tule vaadelda kui näiteid esimestest alalistest saatkondadest, kuna Vatikani saadikul polnud midagi ühist rahvusvaheliste asjadega, nad tegelesid ainult kiriklikude asjadega.

Keskaeg.

Esimesi rahvusvahelisi saadikuid kohtame 13.saj. /Oppenheim, I jagu lhk.539-541/ kus Itaalia vabariik saatis saadikuid teistesse riikidesse parema kauplemise otstarbel. Teised riigid järgnesid Itaalia eeskujule. 1520 a. oli lepe Inglise kuninga ja Saksa keisri

vahel alaliste saadikute vahetamise kohta ja XVII saj. teisel poolel, peale Westfaali rahu 1684, muutus diplomaatiliste esindajate lähetamine juba kestvaks tavaks, mille arendamiseks eriti kaasa aitas kardinal Richelieu, kes oli veendunud ja osav saatkondade organiseerija.

Tuleb tähendada, et Hugo Grotius pidas alalisi saadikuid täiesti asjatuiks, kuid tänapäeval rahvaste pere ei saaks eksisteerida nendeta, kuna nad on kaanalid, mille kaudu praegu kõik ja kindlasti kõik vajalikud riikidevahelised läbikäimised juhitakse. /Oppenheim/.

TÄNAPÄEVA VÄLISTEENISTUSE ORGANISATSIOON JA VÄLISTEENISTUSE AGENTIDE LIIGITUS.

Riikidel ja välisesindusis on tööl käesoleval ajajärgul kaks liiki esindajaid: diplomaatilised ja konsulaar esindajad. Peale selle kuulub esinduse koosseisu veel tehniline ametkond ja teenijaskond. Ainult kaks esimest liiki ametnikke, kelle ülesanne on otsene läbikäimine nende asukoha riigivõimudega ja neid määranud riigi ja selle kodanike huvide kaitse, omavad soodustatud olukorra. Tehniline ametkond ja teenijaskond, arvestamata mõnd väheemat soodustust mis peab otseselt olema märgitud seadusis, ei oma tavaliselt mingit eesõigust.

Tegelikult on konsulaarteenistus diplomaatilisest teenistusest täiesti lahutatud. Konsulaarteenistus on riigi sotsiaalse valitsemise ja majanduslike huvide kaitsmine esinduse näol. Majanduslike sidemete arendamisega läinud sajandi jooksul kõvenes konsulite seisukoht. Selle liikumise tagajärjeks oli mitmel pool diplomaatilise ja konsulaarteenistuse ühtlustamine riigiõiguses, ja niipalju kui võimalik, ka rahvusvahelise õiguse seisus-

kohalt, mis leidis teostamis kõige teravamalt enne sõda Saksa-
maal ja Ameerika Ühendriikes 1924 a. 24.mai Roger'i seaduse järgi.
Samuti meil Vabariigi algpäevist alates ei tehta erilist õiguslik-
ku vahet konsulaar -ja diplomaatilise teenistuse vahel./Välisree-
nistusseadus RT 45-1930 ja RT 24-1926; Konsulaarseadus RT 97-1933/.

Rahvusvaheliselt on aga siiski mõlema teenistuse vahel terav
õiguslik piir. Konsulite kohta ei käi puutumatus ja eksterrito-
riaalsuse normid, mis mõttes nad teravalt erinevad diplomaatidest.
Konsulaarteenistuse eesõigused ei põhjene niiplaju üldrahvusvaheli-
sel õigusel kui erikokkulepetel.

Diplomaatilised esindajad on oma õigustes ja kohustes üheõi-
guslikud. Möödunud sajandil ei leidnud see põhimõtte küllaldast
tunnustust ja sageli tekkisid vaidlused sellekohta, missuguse riigi
või missugust nime kandval välisriigi esindajal on esimene aukoh-
ametlikudel juhtumel. Tülide lõpetamiseks võeti Viini kongressil
19.3.1815 vastu eriline määrustik diplomaatiliste esindajate kohta
kus nad eraldati kolme gruppi. Acheni kongressil 21.nov.1818 täien-
dati seda nimestiku uue liigiga nõnda nim. minister residentidega,
keda asetati ettepoole Viini määrustikus nimetatud asjaajajatest.

Säärane diplomaatiliste esindajate liigitus nelja klassi keh-
tib tänini. Rahvesteliidu erikomisjoni ettepanek, vähendada liike
kahe peale, ega Nõukogude Liidu ühekülgne katse, piirduda vaid ühe
täisvolilise esindaja nimetamisega, ei leidnud kuigi laia poole-
hoidu. Vastavalt sellele diplomaatilised esindajad jagunevad nelja
järgmisse alaliiki: I klass - suursaadikud /ambassadeurs/, kellega
võrduvad paavsti legaadid ja nuntsiused. II klass - erakorralised
saadikud ja täisvolilised ministrid /envoyés extraordinaires et
ministres plénipotentiaires/, lühendatud nimetakse meil vaid saadi-

kuks. III klass - minister residendid /ministres residents/,
IV klass - asjaajajad /chargés d'affaires/ kelle kohta välistee-
nistusseaduse §4 tarvitab nimetus "alaline esindaja".

Esimesse kolme klassi kuuluvaid diplomaatilisi esindajaid määratakse ehk akrediteeritakse lähetaja riigipea poolt asuriigi riigipea või kogu valitsuse juurde, kuna asjaajajad saadetakse ühe riigi välisministrilt teise riigi välisministri juurde.

Varemini loeti I klassi kuuluvaid suursaadikuid mitte üksnes lähetaja riigi, vaid ka selle riigipea isiklikudeks esindajateks. Sellega oli seotud tava, et suursaadikuid võidi kasutada ainult säärase riigipeade vahel, kellel oli nõnda nim. kuninglik austus, kuid meie päevil säärase kitsendus ei kehti. Siiski peetakse kindlalt, et suursaadikuid võivad lähetada vaid suurriigid ja need riigid kellele suuriigid on tunnustanud säärase õiguse. Traditsiooniline klasside vahe väljendub ainult volituste äraandmise tseremoonia küsimustes ja aujärjekorras.

Kõik sama riigi juurde akrediteeritud esindajad moodustavad diplomaatilise korpuse, kelle vanemaks loetakse esindajat kõige kõrgemast klassist kes on kõige pikemat aega olnud esindajaks antud pealinnas. Peaks aga nende hulgas leiduma ka paavsti esindaja, siis loetakse viisakuse alusel tema diplomaatilise korpuse vanemaks.

Termin "saatkond" tarvitatakse, et märgistada diplomaatilist ringi sellele vaatamata, kas nad on alalised või ajutised. Erilise misjonite liikmed naudivad samu eesõigusi kui alalisedki. See ~~sai~~ reguleeritud Viini kongressil Art 3-das ja Havanna konventsioonis 1928 a. Art.9-das.

Saadiku saatjaskonda jagatakse ka nelja klassi: I klassi kuu-

luvad kõik saatkonna liikmed, attached, sekretärid, tõlk, arst, vaimulik jne. kui nad on lähetaja riigi poolt otse saadetud saatkonna liikmetena. II klassi kuuluvad saadiku erateenistuses olevad isikud nagu erasekretär, ^c konsulihoidja. III klassi - saadiku perekonnaliikmed ja IV klassi - ^d kurjeerid. Rahvusvaheline õigus näeb ette et kõik ülalmainitud isikud nautivad samu eesõigusi kui saadik ise, nad ei allu tsiviil ega kriminaal jurisdiktsioonile kui saadik seda otse ei luba.

Isikute ring, keda käesoleva küsimuses mõistetakse diplomaatilise esindaja all, on laiem kui mõistetakse tavaliselt sõna "esindaja" all. Nende alla kuuluvad: a/ võeras riigipea, nimetatu peab viibima sääresena teise riigi territooriumil, viimase võimude loaga, mitte inkognito, b/ välisriigi diplomaatilised esindajad kitsamas mõttes. Õigused ja eesõigused laienevad tavaliselt ainult neile diplomaatilistele esindajaile, kes on akrediteeritud asukoha riigis. Teistes maades akrediteeritud esindajaile rakendatavad õigused ja eesõigused peavad eriliselt esinema siseseadusis, nagu Eesti Tolliseadustiku §176. Tegelikult aga vastastikuse viisakuse alusel tavaliselt laiendatakse, esindajaile võimaldatud õigusi, kõigile diplomaatilise koosseisu kuuluvaile isikuile, vaatamata ametikohale. c/ Eelpoolnimetatud isikute perekonnaliikmed, kõiki isikuid, kes elavad esindaja juures diplomaatilise passiga, tema perekonnaliikmeina, tuleb arvata seda liiki isikuiks.

Konsuleile ei ole üldnormina laiendatud diplomaatilise esindajale võimaldatud eesõigused ja soodustused. Nende õigusliku iseloomu ja kehtivate eesõiguste kohta riigid tavaliselt sõlmivad konsulaarkonventsioone, kus konsulile ettenähtud eesõigused on täpselt piiritletud. Sarnaselt võimaldatud eesõigused konsuleile

on isiklikud ja ei laiene tema perekonnaliikmeile. Aukonsulid on veel enam kitsendatud oma eesõiguses. Neile antud soodustused piirduvad ainult nende ametialaste toimingutega, nad ei evi isiklikke soodustusi.

Riigipeade eksterritoriaalsus baseerub printsiibil - par in parem non habet imperium -, diplomaatiliste esindajate oma aga tarvidusel oma kohustetäitmisel olla rippumata asuriigi kontrollist ja jurisdiktsioonist.

Diplomaatiliste organite tegevuse eeltingimuseks on ühelt poolt nende määraja riigivõimu tahe, teiselt poolt aga nõusolek neilt maadelt, kus rahvusvahelisel organil tuleb tegutseda, arvesse võttes üksikute maade ja riikide suveräänsust.

DIPLOMAATILISED EESÕIGUSED.

Saadikute töö ja tegevus tugineb rahvusvahelisele õigusele, mis on ühtlane kõigis kultuurriiges. Selle põhjal nad naudivad teatavaid eesõigusi missugused esinevad sõltumatult siseseadustist. Nad on üks osa rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõttest, mis on ka Eestis kehtivusel PS §4 alusel. Ka rahvusvahelistes lepinguis, mis Eesti poolt sõlmitud, on leidnud tunnustamist nende põhimõtete üldsunduslik kehtivus, nt. Eesti Vabariigi ja Mehhiko Ühendriikide Vabariigi vahelise sõpruslepingu artikkel II, samuti Eesti Vabariigi ja Nõukogude Liidu vahel sõlmitud 1939 vastastiku abistamise lepingus.

Diplomaatiliste eesõiguste aluseks on vajadus vabalt ja rippumatult teostada diplomaatilisi funktsioone ja säilitada diplomaatilise esindaja ja selle riigi väarikust, keda ta esindab./American Journal of International Law, 1932/.

Diplomaatilise läbikäimine on normaalne nähe rahvusvahelises elus ja diplomaatilised eesõigused on üldtunnustatud arusaamised milliste kaudu see normaalne riikide funktsioon on tagatud. Need eesõigused põhjenesid alul riikide vahelistel lepetel, nagu nt. 1809 a. lepe Suur Briti ja Portugali vahel, mis kõlab järgmiselt: "His Britannic Majesty and His Royal Highness the Prince Regent of Portugal agree severally to grant the same favours, honours, immunities, privileges and exemptions from duties and imposts, to Their respective Ambassadors, Ministers or accredited Agents at the Courts of each of them; and whatever favours either of the two Sovereigns shall grant in this particular at His own Court, the other Sovereign engages to grant the same at His Court".

Kui ka teiste lepetega on diplomaatilistele agentidele kindlustatud nende eesõigused, nii kaubanduslikudes lepetes, rahulepetes nagu nt. 1858 a. USA ja Hiina vahel, 1860 a. Eriti ja Hiina vahel. Nende lepete standardiks on harilikult rahvusvahelise õiguse tavad, mis nähtub selgelt ka Hiina ja USA vahelisest lepest 1903 a. -"USA diplomaatiline esindaja peab nautima kõiki neid paremusi, eesõigusi ja puutumatus, mis on antud rahvusvahelise õiguse tavadega esindajale".

Rahvusvahelise liiklemise organite diplomaatilised eesõigused kaasuvad kahest eriõigusest: puutumatus /droit d'inviolabilité/ ja eksterritoriaalsus /droit d'exterritorialité/.

A. Puutumatus.

Puutumatus vaadeldi kaua kui kõikide diplomaatiliste eesõiguste alust, millest on teised eesõigused võrsunud. Varajasemast kirjandusest paistab, et puutumatus oli arvatud saadiku majale ja tema isikule, kuna isik keda ta esindas, oli püha. Termin puutu-

matus, on väga laialdane ja ebamäärane nagu seda on ka termin eks-territoriaalsus. Mõned autorid kohtlevad puutumatus kui põhjapanevat printsiipi diplomaatilises immunitedis. Harilikult puutumatus kohustab asuriiki varustama oma seadust kvalifitseeritud karistusega diplomaatilise esindaja vastu sihitud kuritegude eest. Nii loeme von Liszt'i "Das Völkerrecht systematisch dargestellt" järgmist: "saadiku puutumatus kohustab vastuvõtja riiki temale kõvendatud kaitset andma ja haavamised, mis saadiku vastu sihitud, eriti raskesti karistada....."

Puutumatus ei käi ainuüksi saadiku isiku kohta vaid ka ta perekonnaliikmete, teenijaskonna, asukoha, asjade, paberite, kirjade, teadaannete ja telegrammide kohta. Tänapäeva rahvusvaheline õigus näeb ette, et asuriigil pole õigus mingisugusel juhul karistada diplomaatilist esindajat, kuid sellega pole sugugi mõeldud, et diplomaatiline esindaja võib teha kõike mida ta tahab, kuna oletatakse, et ta vabatahtlikult allub kõigile asuriigi seadustele ja tavadele, vastasel juhul saadetakse ta maalt välja või palutakse lähetajat riiki teda tagasi kutsuda, nagu see juhtus 1584

a. Inglismaal Hispaania saadikuga Mendoza'ga, kes pidi lahkuma Inglismaalt kuningana Elisabethi käsul. 1587 a. Prantsuse saadik Inglismaal L'Aubespine'ile, keda süüdistati kuningana Elisabethi elule kallaletungimises, tehti lihtsalt hoiatus, kuna aga 1654 a. Prantsuse saadik Inglismaal De Bass pidi 24 tunni jooksul maalt lahkuma, kuna ta ähvardas Cromwell'i elu.

Üldiselt on tuntud diplomaatilise esindaja puutumatus, kuid sellest on ka erandid ja nimelt kui diplomaatiline esindaja oma kuriteoga häirib riigi sisemist korda, siis selle häirimise vältimiseks on lubatud saadikut vangistada teatavaks ajaks, nagu see juh-

tus nt. 1717 a. Rootsi saadikuga Gyllenburg'iga Londonis, keda kahtlustati vandeseltslasena kuningas Georg I vastu, arreteeriti ja ta paberid otsiti läbi, samuti 1718 a. Hispaania saadik Prantsusmaal Prince Cellamare vangistati, kuna ta organiseeris vandeseltsi prantsuse riigi vastu.

Kövendatud kriminaalne kaitse.

Puutumatus sisaldab kövendatud kriminaalset kaitset võera riigi esindajale. See leiab tavalitselt väljendust ka kriminaalseadustes. Nii määrab meie KrS. §108 " süüdlast välisriigi riigipea, saadiku või volitatud asjaajaja teotamises §494 ettenähtud isikliku haavamisega, karistatakse vangimajaga mitte üle 6 kuu. Kui teotamine saadeti korda §498 ettenähtud laimuga, siis karistatakse süüdlast vangimajaga mitte üle ühe aasta". Samuti KrS. §108 ja §441 keelavad nimetatud isikute laimamise, olgugi laimatava äraolekul, neid häbistava asjaolu avaldamisega.

Välisriigi esindaja puutumatus ei olene ega üksi kohalikust seadusist, vaid see on muutunud rahvusvahelise õiguse normiks, mida on sajandite jooksul tõendatud lõpmata paljude pretsedentidega. Välissaadiku eriline puutumatus väljendub üldiselt ka kogu diplomaatilise korpuse protestis, kui mõne välisriigi esindaja vastu on tarvitatud vägivalda.

Sel puutumatusel on siiski omad piirid, nt. on lubatud oma kaitse välisriigi ründaja esindaja vastu, sest see kes ei austa teise õigust, ei või nõuda lugupidamist ka enda isiku vastu. Praegusel ajal tuleb siiski harva ette välisesindaja poolt kohaliku seaduse rikkumisi; varemini tuli seda sagedamini ette, eriti Idemaal. Muuseas maksis veel läinud sajandil Türgimeal komme,

et selle riigi saadikuid, kellega sõda alati, ei lastud maalt välja, vaid nad pandi kinni Seitsme Tornilossi. Praegusel ajal aga esineb täielik diplomaatilise isiku isiklik puutumatus, kuna ta on välisriigi suveräänse võimu esildus ja omab selle tagajärjel õigust nõuda isikliku- ja riigi au puutumatust. Tema vastu sihitud teotamised või haavamised loetakse sihituiks otseselt võera riigi vastu. Sel alusel on kõikide riikide seadused ülesvõtnud erinorme, millega nende isikute vastu toimetatud kuriteod loetakse kvalifitseerituiks ja kaasuvad rängema karistuse /Eesti KrS. §§108,494,498/.

Kirjavahetuse vabadus.

Teise riigi ametasutisena on esindajal vaba ja takistamata läbikäimise õigus teda nimetatud riigi võimudega, missugune seisukoht eeldab täielikku kirjavahetuse vabadust esindajat nimetatud valitsusega, kas erilise seadetise või isikliku posti kaudu, või kohalike asutiste vahendusel. Kuid kõrvaldamatuks eeltingimuseks on sealjuures nõue, et kirjad ja pakid peavad kandma diplomaatilise esinduse pitserit. /Eesti Tolliseadustik §177/.

Ametruumide puutumatus.

Ametkohuste täitmine nõuab ka vaba ja kontrollita tegevust. Sõltumatus pole mõeldav, kui esindaja oma ametis või ametruumes oleks olenev asukoha riigivõimudest, sest kahe riigi haldusvõimude huvid on sageli vastamisi. Neil põhjusil on asukohariigi kõigil ametvõimudel keelatud sissetungimast esinduse ja esindajate kasutada olevaisse ruumesse ning tutvunemine ametliku asjaajamisega.

Saadiku residents on ligipääsemata asuriigi kohtule, polit-

seile jne. ilma saadiku erilise loata ja sellepärast üksi jurisdiktsiooniline akt ei või aset leida saadiku loata tema eluruumides. Sarnane saadiku kodu puutumatus on lubatud ainult niipalju kuipalju seda on tarvis esindaja rippumataks tegutsemiseks, samasugust puutumatus naudib ka arhiiv. Kui aga saadik tarvitab kurjasti seda puutumatus, asuriigi valitsus ei pruugi passiivseks jääda, ta ei pruugi lihtsalt pealvaatajaks jääda kui saadik annab nt. peljupaika kriminaal kurjategijatele. Loomulikult saadik võib seda teha, kuid peab vastava isiku väljaandma asuriigi valitsuse nõudel.

Sarnast ametruumide puutumatus näeb ette ka Havanna Konventsioon art.16, 1928 a. Seda kohustust on järgmiste riikide kohalikud seadused tunnustanud: Chile - Penal Code; Columbia - Judicial Code; Cuba - Military Penal Code; Peru - Penal Code; USSR - Isvestia 24.2.1927. Samuti ka Briti seadustes on öeldud, et Välisesindaja puutumatus ja iseseisvust laiendatakse ka tema asukohale, mis peab olema kaitstud kõikidest välistest mõjudest ja on seaduse erilise kaitse all. Saadiku majarahu segamine on kuritegu mitte ainult vastava riigi vastu, vaid kogu kultuurse inimkonna vastu. Seda sama näeb ka ette USA seadused mis on tuletatud Briti omadest. Endises Austrias - Staatsgesetzblatt nr.87. 5, 2, 1919. Eestis - Kr.kodeks. Saksamaal - 1928 a. seadustega.

Esinduse ametruumide puutumatus on seda põhjendatum, et esindus esineb välisriigi ametasutisena. Sellisena ei allu tema muile administratiiv- või teiste riigivõimudele kui omadele ja keegi teine ei tohi seal korraldada ülevaatus, läbiotsimisi ega teisi sellesisulisi toiminguid, mis võiksid häirida ametiasutise normaalset tegevust.

Isiklik puutumatus.

Esindaja isiklik puutumatus on tihedalt seotud tema elutarvetega ja katob ka tema kasutada olevaid eluruume. Diplomaatilise esindaja eesõigused teevad võimatuks neis ruumes midagi ettevõtmast. Peab silmaspidama, et väljaspool esindusruume need eesõigused omavad jõu ainult esindaja isiklikul juuresolekul nii nt. autojuhil.

Esindaja ja esindusruumide puutumatus ei kõrvalda nende kohta riigi territoriaalset ülemvõimu, vaid seab üles ainult erilised vormitaitenõuded. Kõik sütteod, mis on korda saadetud esinduse ruumes isikute poolt, kes alluvad kohalikule seadusele, pole kõrvaldatavad kohalikust alluvusest. Isiklik puutumatus ei eelda ka isiku mitteallumist üldise julgeoleku ja heakorra määrusile. Neid peavad arvestama kõik isikud. Juhtumil kui läbisõit on keelatud, või parkimine keelatud jne. nimetatud isikute kohustused on samavõrdsed tavaliste kodanike omadega.

Varjupaiga õigus.

Keskajal loeti saatkonna ruumid teise riigi territooriumiks ja iga isik, kes suutis sinna põgeneda loeti pääsunuks. Seda nimetati asyliumi õiguseks ehk Franchise või du quartieriorum de L'hotel. Kuid 17. saj. mitu riiki hakkasid protesteerima nende Franchise du quartier'ide vastu ja 1726 a. Hispaania peaminister Duke of Ripperda osutudes riigireetjaks, leidis peavarju Inglise saadiku korteris, Madridis, sai seal arreteeritud Hispaania valitsuse käsul. Selle vastu Briti protesteeris leides, et see on rahvusvahelise õiguse vastu.

21 aastat hiljem samasugune juhus leidis aset Rootsis, kus

keegi kaupmees Springer tabatud riigireetmisel, leidis peavarju inglise saadiku juures Stockholmis. Saadik lükkas tagasi Rootsi valitsuse palve väljaanda Springer, mille peale teda arreteeriti saatkonna majas. Neist kahest juhusest nähtub, et mitte kõik riigid polnud tunnistanud saatkonna peljupaiga õigust ja 19. saj. kõik selle jäänused kadusid täiesti ja esinduse juht on kohustatud väljaandma sinna põgenenud kurjategijat. Politsei ei tohi aga tungida esindusruume, vaid võib ainult valve ülesseada esinduse hoone ümber kurjategija põgenemise vältimiseks.

1928 a. Havanna konventsioon võttis järgmised põhimõtted vastu saatkondade peavarjuandmise õiguse kohta: Art 1. - kriminaal kuritegudes hukkamõistetud isikutel ja sõjaväe desertööridel ei ole lubatud varjupaika anda saatkondades, sõjalaevadel, üksikutes kompaniides, lennuväes. Kui mainitud isikud on põgenenud ülalmainitud kohtadesse, tuleb neid kohe väljaanda. Kui nad aga on suutnud põgeneda teise riigi territooriumile, tuleb neid väljaanda vastava riigi põgenikude väljaandmise seaduse alusel. Art. 2.- Kui mõnes riigis on varjupaiga õigus antud poliitiste kurjategijate suhtes saatkondadele, sõjalaevadele jne. siis seda õigust respektieritakse vastavate konventsioonide, tavade või inimliku kaastunde piires.

USA nõustus selle konventsiooniga reservatsiooniga, et USA ei tunnista printsiipselt nõnda nim. varjupaiga doktriini kui rahvusvahelise õiguse osa. USA suhtumine varjupaiga õigusse on selgelt väljendatud "The instructions to Diplomatic Officers of the United States" 1927.

Havanna konventsioonis on märgitud ka, et diplomaatilised ametnikud on kohustatud väljaandma vastvatele kohalikele või-

mudele nende nõudel isikuid, kes on süüdistatud liht kuritegudes. Ameerika "Institute of International Law" 1925 a. Art.22. lausub - diplomaatiline agent on kohustatud väljaandma kohalikule võimule igat isikut kes on tagaotsitav kuriteos või selle maa seaduse ülestumises". Kui diplomaatiline agent keeldub vastavat isikut väljaandma, on kohalikul võimul õigus valve all hoida saatkonna maja kuni saadiku lähetaja riik teatab oma seisukohast selles asjas. Saadik pole kohustatud väljaandma kohalikele võimudele saatkonna liiget, kes on kahtlusealune, mitte oma eksterritoriaalsuse põhjal vaid vastava isiku mittealluvuse pärast kohalikule jurisdiktsioonile.

B. EKSTERRITORIAALSUS.

Eksterritoriaalsus on termin mida tarvitatakse, et ära märkida immunitaeti mis kuulub diplomaatilisele agendile, nende perekonnale ja saatjaskonnale, samuti ka nende residentsile. Sõna eksterritoriaalsus oli esimest korda tarvitatud 1749 a. Wolffi ja G.F.de Martensi poolt. Seda terminit ei tule sõnasõnalt võtta, vaid rohkem piltlikult. Sellega tähendatakse esmalt puutumatus - mis tähendab mitte allumine asuriigi tsiviil ja kriminaal kohtupidamisele. See puutumatus kuulub ka saadiku lastele, naisele, ametlikudele ja mitteametlikudele saatkonnaliikmeile, teenijaile, agentidele j.t. majale, sõidukile, asjadele mis kuuluvad saadikule, arhiiv, toikumendid ja saadiku kirjavahetusele mida toimetatakse edasi kullerite kaudu. Kaheldav on kuivõrd oli saadiku ametlik kirjavahetus mis saadeti posti kaudu puutumata. 1807 a. Napoleon oma instruktsioonis Savary'le ütleb: "toutes les lettres qu'il fera passer par la poste, il aura besoin de les écrire comme si elles devaient

être lues par l'Empereur Alexandre".

Eksterritoriaalsus mida neudivad diplomaatilised esindajad annab ühelt poolt ka palju võimalusi korda saata rahvusvahelisi kuritegusi, kuna vastav isik ei allu asumaa kohtule, sellepärast rahvusvaheline õigus teeb vastutavaks sääraste tegude eest lähetajat riiki. Kõik eesõigused pole mitte antud rahvusvahelise õiguse poolt, vaid lähetaja ja saaja riigi kohaliku õiguse poolt, kuna saadik on rahvusvahelise õiguse objekt mitte subjekt, rahvusvahelise õiguse subjektideks on üksikud riigid.

Bluntschli leiab eksterritoriaalsuse põhjuse oma riigi esindamise täieliku vabaduse respektteerimises asuriigi poolt. Hugo Grotius oma raamatus "De Jure Belli ac Pacis" II cXVII,IV,5 põhjendab seda fiktsiooniga, et võera riigi esindajad välismaal viibides püsivad alati oma riigi pinnal. See vaatekoht, millest arenes välja doktriin saadiku isiku eksterritoriaalsuse kohta oli hiljem laiendatud ka saadiku elukoha eksterritoriaalsusele.

On täiesti selge, et eksterritoriaalsus on fiktsioon, millel pole mingit alust ei seaduses ega ka tegelikus ja ükski legaalne riik ei tahaks tunnistada, et saadiku isik kui ka saatkonna ehitus oleks mitte selle riigi piires, oleks välismaa mitte sisemaa. Kuid on praktilisi kui ka teoreetilisi põhjusi, et kasutatakse termin "eksterritoriaalsus", sest üksnes selle ebamäärase väljenduse tarvitamine on võimaline juhtima eksitustele ja õigustatud järeldustele.

Sellest loeme ka kirjanduses - "Zunächst kann es einem Bedenken nicht unterliegen, dass die Wohnung eines bei der inländischen Regierung beglaubigten Gesandten nicht Ausland, sondern Inland ist, und da daher ein in dieser Wohnung begangenes Verbre-

chen als ein in Inlande verübtes zu erachten...."/Entsch. des Reichsgerichts in Strafsachen,71/.

"Der Begriff Exterritorialität enthält eine Fiktion, die nicht wörtlich zu nehmen ist. Vermöge de Exterritorialität werden die Rechte geniessenden Grundstücke in manchen Beziehung rechtlich so behandelt, als wenn die im Heimatstaate ihres Inhabers lagen; ihre Zugehörigkeit zum Gebiete des Staates in welchem sie liegen, wird dadurch nicht beseitigt" ./1902, Kammergericht, Berlin, XII Civ. Senat 12; Zeitschrift für internationales Recht, 1903, 464/.

"Die Wohnung eines fremden bei der inländischen Regierung beglaubigten Botschafters gilt aber keineswegs als fremdes Territorium. Die Fiktion der Exterritorialität hat nach heutiger Anschauung nur die Bedeutung, dass gewisse Rechte der inneren Hoheitsgewalt, insbesondere Akte der polizeilichen oder richtlichen Gewalt, gegen die extritorialen Personen nicht ausgeübt werden dürfen...." /1902, Kammergericht, Berlin, XIII/.

"Mais cette fiction /d'extritorialite/ ne peut être admise;si l'hôtel d'une ambassade et d'une légation doit être tenu pour inviolable, il fait néanmoins, avec toutes ses dépendances, partie intégrante du territoire français,..." /France, 1922, Cour d'appel de Paris/.

Tõeliselt ei ole eksterritoriaalsuse põhjus mitte selles fiktsioonis, vaid rahvusvahelise läbikäimise huvides.

Puutumatusel ja eksterritoriaalsusel on mõlematel eri tähtsus. Puutumatus kaitseb deliktide vastu, ebaõiguslike tegude vastu, kuna eksterritoriaalsus kaitseb õigustatud tegude vastu, ehk üks kaitseb vis iniusta vastu, teine aga vis iusta vastu. Varajasem seadusandlus selle kohta oli Netherland'i 1651 a., mis keelab

- diplomaatilise esindaja haavamist sõha ja teoga, otseselt või kaudselt, igasugusel viisil, kas nende eneste isikus või nende saatjaskonda, teenijaid, hooneid ect. karistusena nähakse ette ihunuhtlust kui rahvusvahelise õiguse vastu eksija ja rahva rahu segaja-/Feraud-Girand, Etats et souverains 1895-333/.

Eksterritoriaalsus jaguneb: a/ mitteallumine kohalikule politseile, b/vabastamine kohalike maksude maksmisest, c/ kriminaal ja tsiviilõiguslikult mitte allumine kohalikele seadustele ja kohtule d/ jurisdiktsiooni õigus oma saatjaskonna üle, e/ õigus usutunnistusele ja f/ tunnistajana esinemise õigus.

Mitteallumine kohalikule politseivõimule.

Diplomaatiline eesõigus mis põhjeneb eksterritoriaalsusel on mitteallumine kohalikule politseivõimule. Politsei korraldused ei tohi ühelgi juhul saadikut kuidagi siduda, kuid sellega pole veel öeldud, et saadik võib oma tehte kohaselt talitada asjus mis on politsei poolt korraldatavad. See mittealluvus asutiigi politseile eeldab saadiku vabatahtliku allumist korraldustele mis on ettnähtud kodanike julgeolekuks. Muidugi ~~ei~~ saa saadikut karistada kui ta ei allu neile korraldustele, kuid säärasel juhul asuriik palub lähetaja riiki saadikut tagasikutsuda, nt. kui saadik taudi ajal ei allu sanitaarkorraldustele. Võib öelda, et ülalmainitud isikute mittealluvus on ta enese korralikus ja korrektsus.

Vabastamine kohalike maksude ~~maksude~~ maksmisest.

Edasi esineb vabastus maksukohustustest. Maksuvabadus on alati loetud üheks olulisemaks tingimuseks välisesindaja vabaks teostamiseks.

Rahvusvahelise õiguse normid püüavad rakendada seda põhi-

mõtet võimalikult ulatuslikult; ka siseseaduses on sageli märgitud esindaja vabastamine.

Välisriigi esindaja kohta rakendab Eesti Tulumaksu seadus põhimõtte: isikud on maksuvabad, sest nende juriidiline elukoht pole Eestis, vaid neid läkitanud riigis. See seisukoht leiab enesele aluse ka erandis, mis samas seaduses on ettenähtud, mille alusel nimetatud isikute tulud Eestis asuvaist liikumata varandusist ja ettevõttest, niisama ka tulud Eesti Vabariigi kassast üldpidamise, paiuki või abiraha näol käivad tulumaksu alla üldisilaluseil. Samuti on vabastatud igasugustest maksudest kinnisvarad, mida välisesindused ja esindajad kasutavad ametiruumidena või isiklikuks elamiseks. Vabastus ei laiene selliseile maksudele, mis isik on kohustatud tasuma temale vastutasuks antud elunõudmistele, mugavuste ja teiste elutarvete rahuldamise puhul. Vabastus käib ainult säärase maksude kohta, mis riigi või omavalitsuse poolt on peale pandud üldiste kulude katteks. Makse, mis katavad otseselt isikute heaks tehtud kulutusi, on kohustatud kõik tasuma.

Väga vana teava võimaldab esindajale vabastuse tollimaksust; siiski see põhimõtte on moraalse sundusega. See vabastus ei põhjene niiplaju tarvilikkuse nõudel, kui vastastikuse viisakuse alusel. Riikide praktika selles küsimuses on väga lahkuminev. Vabastamise ulatuse suhtes tehakse vahet, kas esindaja esub oma ülesannete täitmisele või on kohal juba pikemat aega. Tavaliselt asumisel antakse esindajale teatava aja jooksul suuremaid eesõigusi omaelujärje sisseseadmiseks.

Eestis kasutavad esinduse juhid esimese aasta kestel, millal nad Eestis viibivad, täielikku tollivabadust; nad võivad tuua Eestisse esemeid piiramatus tollimaksude ulatuses. Teisel aastal on neil õigus sissetuua esemeid tollita 5000 krooni tollimaksu

ulatuses; teised diplomaatilise koosseisu kuuluvad esinduse liikmed võivad sissetuua esemeid 2000 krooni ulatuses, ilma et neil oleks mingit erisoodustust esimesel aastal. Lääne-Euroopa riikides on see õigus piiramata. Diplomaatilistele esindajatele võimaldatud tollisoodustused on isiklikud.

Eesti Tolliseadustik/RT 45/46 - 1923/, lausub: "Välisriikide pead ühes nende saatjaskonnaga üle Eesti riigipiiri sõitmisel ei kuulu tollikontrolli alla. Eestisse akkrediteeritud välisriikide esindajad oma sisse- ja väljasõidul, niisama teiste riikide juurde akkrediteeritud samasugused esindajad, kes Eesti territooriumilt läbi sõidavad, nagu saadikud, minister-residendid, diplomaatilised asjaajajad, sõjaväe ja mereväe attasheed kui ka kõik diplomaadi seisusest saatkonnaliikmed ja teised perekonnaliikmed lastakse läbi tolliasutuse poolt väljaspool järjekorda, takistamata ja ilma nende bagaazi revideerimata".

Välisministril on ka õigus vabastada kokkuleppel majandusministriga vastastikkuse alusel välisriikidele kuuluvaid ja nende diplomaatiliste esinduste kasutada olevaid kinnisvarasid riigi- ja omavalitsuse kinnisvara- ja kõikidest nende varade ostuga ühenduses olevatest maksudest /RT 24-1931/.

Üldiselt välisesindaja isiklikud asjad ja varandused, mis kuuluvad temale kui oma suverääni esindajale ei kuulu maksustamise alla. Nagu nähtub Bismark'i ütelsest on aegade jooksul palju kuritarvitusi selle eesõiguse põhjal tekkinud: " Kui Morny sai nimetatud saadikuks Peterburgi, jõudis tema terve rea ilusate, elegantsete sõidukitega pärale ja kõik kohvid ja kastid täis pitse, siidiriideid ja daamide tualett esemeid, milliste asjade eest, tema kui saadik, ei tarvitsenud maksta tolli. Igal

teenril oli oma sõiduk, igal attasheel ehk sekretäril vähemalt kaks ja temal endal küll viis või kuus, ja kui ta kohal paar päeva olnud oli, lasi ta kogu varanduse auktsioneerida. Ta olla sellest teeninud 8.000 rubla. Ta oli kohusetundetu aga siiski armastuväärne - ta võis isegi väga armastuväärne olla" /Satov. Diplomatic Practice I jagu §314/.

Suur Britis diplomaatiliste isikute tollivabadus ei põhjene seadustel vaid viisakuse lähetaja riigi vastu. Mõned riigid piiravad aktsiisi maksu alla kuuluvate esemete tollivaba sissevedu nagu nt. vein, piiritus, tubakas, sigarid jne., samuti asuriigi seadustega keelatud artiklite sissevedamist ja väljavedamist.

Peale nimetatud maksude on vabastatus kehtiv ka mõne muu maksu suhtes, mis seadusis otseselt on nimetatud, näiteks Linna-seaduses §292 j.t. alustel hobuste ja sõidukite, koerte, jalgratta, jahi- ja mootorpaadimaksude suhtes.

Kriminaal- ja tsiviilõiguslikult mitte allumine kohalikele seadustele ja kohtule.

Hugo Grotius omas "De Jure Belli ac Pacis II c 18,9", püstitab printsiipi - omnis coactio abesse a legatione debet - seega asuriik ei tohi teostada kohtuliku ega administratiivset jurisdiktsiooni saatkonna liikmete ega ka nende perekonnaliikmete üle. Harilikult see tähendab asuriigi tsiviilkohtupidamisele mitte allumine, kriminaal jurisdiktsioonile mittealluvus baseerub teistel teooriatel.

"Cambridge draft of the Institute of International Law, 1895" ütleb: "saadik elades välismaal ja täites seal oma ülesandeid samuti ka tema perekonnaliikmed on vabastatud asuriigi kõigist

kohtulikust alluvusest, nii tsiviil kui ka kriminaal asjus". Sama ütleb ka Havanna konventsioon 18, 1928.a. "Diplomaatilised esindajad on vabastatud alluvusest asuriigi tsiviil ja kriminaal jurisdiktsioonile". Ka Montesquieu tähendas: "Saadikud on riigipea sõnakandjad, kes neid lähetanud, ja see sõna peab olema vaba. Neile võiks süütegusid kaela luuletada, kui nad käiksid kriminaal kohtu alla. Neile võiks võlgasid etteheita, kui neid võiks võla pärast arretereida".

Saadiku mittealluvus tsiviil jurisdiktsioonile on kaheldamatu, kuid kriminaal jurisdiktsioonile mittealluvuse kohta on palju vaieldud. Mingisugune tsiviilne kuritegu ei alluta esindajaid asuriigi kohtule; neid ei või vangistada võlgade pärast, samuti ei tohi nende asju arestida. Neid ei tohi takistada maalt lahkuda, kuigi nad pole omi võlgu tasunud, samuti ei saa nende passe kinnipidada. Nt. 1772 a. Prantsuse riik pidas kinni Baron de Wrechi passi, kes oli Hessen-Cassel'i saadikuks, kuna ta ei tasunud omi võlge, seda teguviisi pidas kogu diplomaatiline korpus rahvusvaheliseks kuriteoks. Siiski ei jää riigid ükskõikseks saadikute osavõtmisel poliitilistest kuritegudes, mille puhul saadikute vastu ajaloo kestel on tarvitusele võetud teravaid abinõusid nt. Mendoza juhul 1584 a. Samuti karistab neid ka omemaa kohus, nagu ka tsiviilasjus võib nende vastu nõudmisi esitada diplomaatilises korras.

Mõningate riikide seaduseandlused sisaldavad ka vastavaid positiivseid norme. Nii määrasid meil varemini kehtinud endine Vene kriminaalprotsessiseadustiku §229 ja NS §171, et süüdistust välisriigi saatkonda kuuluvate isikute vastu ei võeta ette ilma süüdistat^{ta}a ülemusega diplomaatilise läbikäimiseta. Meie uus kriminaal

kohtupidamisseadus /RT 89-1934/ ei sisalda säärast normi, kui silmnähtavalt üleaarust, sest välisriigi diplomaatiliste esindajate eksterritoriaalsus on üldtunnustatud rahvusvahelise õiguse määrus, mis kehtib meil siseõigusena. Samuti määrab ka end.Vene Tsiiviilkohtupidamise seadus §225, et välisesindajate vastu ei saa tõsta tsiviilõiguslikku hagi, ning kodanikud kel on nende vastu nõudmisi, peavad pöörama säärastega Välisministeeriumi poole, kes nõude sisulise rahuldamise eest peab hoolitsema diplomaatilisel teel. Nende suhtes on seadustikud ülesseadnud natsionaal alluvuse põhimõtte.

Kriminaalõiguslik alluvus pole ega siiski täiesti kõrvaldatud, kuna meie seadused näevad ette ja rahvusvaheline õigus kinnitab ka seda erandid, ~~et~~ võimalust avada kriminaal kohtuliku menetlust juhtumel, kus esindajad esinevad kõrvaliste asjaosalistena. KKS §149 põhjal välismaalste ruumes, kellel on Eesti Vabariigis eksterritoriaalsuse õigus ei või läbiotsimisi ja väljavõtmisi toimetada muidi kui pärast sellekohaseid läbirääkimisi Välisministeeriumiga, seega nimetatud kohtuliku toimetamise võimalus on jäetud, kuid selle sooritamise võimalus oleneb paljudest kõrvalistest asjaoludest.

Kuna esindaja ei allu sisuliselt oma asukoha kuhtuile, siis ei saa tema vastu toime panna ka täitetoimetusi. See on kehtiv ka nende täitetoimetuste kohta, mis on algatatud esindaja vastu enne tema ametisse astumist. Erand on muidugi neis asjus, milledes tema allub kas varaomanikuna või teistes allpool mainitud asjus.

Tsiviilkohtule mittealluvusest on erandiks vaid juhtumeid kui diplomaatiline agent on selle riigi teenistuses, on selle riigi alam, või kui temal selles riigis on kinnisvara, või kui ta

toimetab kaubanduslikke operatsioone. Säärasel korral on võimalik välisesindajate vastu nimetatud suhetes tõsta tsiviil nõudlust. Kuid igal teisel juhul puudub saadikul isegi õigus loobuda kohaliku kohtu alla mittekuuluvusest, sest see eesõigus pole mitte tema isiklik, vaid riigi eesõigus mida tema esindab ja kehtimas mitte saadiku mugavuse, vaid riikidevahelise käibe huvides.

Sarnane kord valitseb pea kõigis riiges, mõne väljavõttega nagu näiteks Nõukogu Venes, kus süüdistus välismaa diplomaadi vastu esitatakse Välisasjade Rahva komisaarile otsustamiseks.

Jurisdiktsiooniõigus oma saatjaskonna üle.

Saadikul on ka jurisdiktsiooni õigus oma saatjaskonna üle. Kuna esindaja saatjaskonda loetakse eksterritoriaalseks, ei allu nad ka asuriigi kohtule ja lähetaja riik võib sellepärast delegerida saadikut tsiviil ja ka kriminaal kohtumõistmiseks.

Sarnane saadiku kohtumõistmise õigus on tarvilik distipliini alalhoiuks, kuna tal peab olema võimalus areteerida oma saatjaskonna liikmeid, kes on õigusevastase teo korda saatnud, et neid kodumaala toimetada kohtulikule juurdlusele.

Tsiviliseeritud riigid tänapäeval ei luba saadikul enesel juurdlust toimetada, kuid see oli võimalik vanasti nagu järgnev juhused näitab: Duce de Sully ja Marquis de Rosny olid saadetud 1603 a. Prantsuse kuninga Henri IV poolt Inglismaale ametlikude esindajatena, et tervitada James I troonileastumist. Inglismaale saabumisel üks saatjaskonnast sattus riidu inglasega ja tappis ärrituses viimase. Sully tebas mõrtsuka ja koos teiste prantslastega mõistis süüdlast surma. Surmamõistetute anti Londoni võimudele üle otsuse täideviimiseks.

Küsimus kas saadikul on sama õigus ka tema kaitse alla end vabatahtlikult andnud isikute üle, isikute üle, kes saadavad tema saatjaskonda ja lõpuks isikute üle, kes elavad maal kuhu saadik on akrediteeritud, lahendab vastav olukord, tavad ja konventsioonid asu- ja lähetaja riigi vahel.

Tunnistajana esinemise õigus.

Isikud kellel on eksterritoriaalsuse õigus, evivad teatavaid õigusi ka tunnistajana esinemisel. Kauemat aega püsis vaade, et nimetatud isikud üldse ei allu kohtule ega ole samuti kohustatud ega õigustatud üldse esinema tunnistajaina. Viimesel ajal see seisukoht on muutunud ja valitsemas vaade, et need isikud võivad anda oma seletuse tunnistajaina, kuid pole seda kohustatud ja võivad sellest loobuda. Kui need isikud annavad oma nõusoleku tunnistuse andmiseks, ei ole nad kohustatud ilmuma kohtusse või kohtuuriija juurde, vaid on õigustatud poluma viimaste ilmumist nende ametikohta. Ka võivad nemad kirjalikult anda seletust.

USA seaduse järgi ei tohi saadik tunnistajana esineda ilma oma maa vastava loata. Esindeja ei allu karistusele tunnistajana.

Õigus usutunnistusele.

Edasi esineb nii nim. õigus usutunnistusele ehk jumalateenistusele, kabelile /droit de chapelle ehk droit du culte/. See on eesõigus omada erakabelit kus oma usu kohaselt jumalateenistusi pidada võib, Sarnast eesõigust peab ettenägema iga kohalik õigus. Praegusel ajal on sellel ainult ajalooline väärtus, kuid see eesõigus pole mitte kadunud ja võib praktikas uuesti esile kerkida juhul, kui mõni riik lubab ususallimatust.

Tuleb märkida, et erakabel võib olla ainult seespool esindaja residentsi; seeljuures pole õigust pidada helisevaid kellasid. See eesõigus sisaldab ka õigust vastava usulahu õpetaja pidamist, kes peab erakabelis teenistusi nt. baptism. Asuriik võib aga keelata oma kodanikele osavõtta neist jumalateenistust.

TSEREMOONIAD.

13 saj. alates hakkasid diplomaatilised välised kombed arenema ja on teinud suuri muutusi läbi, nii nt, Machiavelli läks lihtsalt hobueeslil omi volitusi äraandma kuna Louis XIV aeg mindi uhketes tõldades. Vaadeldes 17. saj ja praegust aega võib märgata praeguse aja lihtsust ja tegasihoidlikust.

Ambassadooridel ja I klassi ministritel on õigus tiitlile "excellence", õigus omada vastuvõtutoas trooni ja õigus saada sõjaväeliselauavaldusi kui nad ametlikult esinevad.

KOLMANDATE RIIKIDE SUHTUMINE DIPLOMAATILISTESSE EESÕIGUSTESSE.

Diplomaatilised eesõigused peavad aga kindlustatud olema mitte ainult lähetaja ja asuriigi poolt, vaid ka kolmandate riikide poolt /jus transitus innoxii/, kuna diplomaatiline esindaja et jõuda sihtkohta s.t. asuriiki, on sunnitud läbistama teisi riike. Schmelzing leiab, et see pole tarvilik kuna kolmandate riikide jaoks on läbisõitev diplomaatiline esindaja vaid lihtreisija, Rivier leiab aga, et ta on siiski midagi muud kui lihtreisija. Kuid üldtuntult diplomaatiline esindaja naudib ka läbisõidul rahvusvahelise viisakuse alusel omi eesõigusi.

See eesõigus on nõuetav kolmandatelt riikidelt aga ainult

siis, kui riik, mille te läbistab, ei ole sõjajalal ei lähetaja ega ka vastuvõtja riigiga. Sealjuures on nõuetav, et esindaja ei viibiks kolmandates riikides kauem kui tal see tarvis on läbisõiduks. Kui aga kolmas riik on sõjajalal kas lähetaja või vastuvõtja riigiga võib ta vastavat esindajat tema läbisõidul vangistada ja tunnistada sõjavangiks. Nii nt. 1744 a. kui prantsuse saadik Marechal de Belle-Isle oma teel Berliini läbistas Hannoveri, missugune sõdis Inglismaaga Prantsusemaa vastu, teda koheldi sõjavangina ja saadeti Inglismaale. Teiselt poolt, sõites erapooletul laeval ja neutraal vetes ei või keegi teda vangistada, ainult juhul kui laev asub territoriaalvetes, või peatab kuskil sõdiva poole sadamas. Sellepärast 1914 a. novembri kuus maailmasõja ajal vürst Tarnovski, Austria saadik, sõites Ameerikasse, mis tookord oli veel neutraalne riik ja läbistades Rotterdami, pidi paluma Inglismaalt julgeolekut läbisõiduks, vastasel juhul oleks ta seal vangistatud.

Kui sõdiv pool okupeerib vaenlase riigi pealinna ja leiab seal teiste riikide diplomaatilisi esindajaid, siis mainitud esindajad ei kaota oma diplomaatilisi eesõigusi seni, kuni endine valitsus eksisteerib. Kui endine valitsus aga kaotab oma olemasolu, kas siis okupeerija riik on sunnitud säilitama neile esindajaile nende eesõigused, kuna nad olid akrediteeritud valitsuse juurde? Sellekohta ei anna vastust ei rahvusvaheline õigus ega ka tavaõigus, millepärast see küsimus on veel tänini laheline.

EESÕIGUSTE ALGUS JA LÖPP.

Personaalselt diplomaatilised eesõigused algavad kas vastava isiku maale astumisega või sellest teatamise ajast. Kuid tegelikult

diplomaatiliste eesõiguste alguse kohta on palju variante. Nii leiavad mõned, et see algab hetkel kui saatja ja vastuvõtja riik isiku kohta kokkuleppele jõuavad, teised leiavad, et algavad alles hetkest mil asuriik on teda formaalselt vastuvõtnud s.o.volituste äraandmisel. Praktikas aga diplomaatilisele esindajale kuuluvad kõik tema eesõigused kohe ta saabumisel asuriiki.

Havanna konventsioon lausub selle kohta - diplomaatilisel esindajal on õigus oma eesõigustele sellest hetkest peale kui ta ületab asuriigi piiri ja sellest teatanud asuriigi valitsusele. Asuriik peab saadikule ja tema perekonnale andma kaitset, kindlustama ta julgeolekut ja rahu.-

"Cambridge draft of the Institute of International Law" 1895 a art.5. lausub - diplomaatilisi eesõigusi peab saadikule säilitama nii kaua kuni ta viibib asuriigi territooriumil. Isegi juhul kui mõlemad riigid omavahel sõjajalal, on soovitatav jätta saadikule tema eesõigused ajaks mis tal kulub, et lahkuda asuriigist.

KIRJANDUST DIPLOMAATILISTE EESÕIGUSTE SUBJEKTIDE KOHTA.

Kirjandus diplomaatiliste eesõiguste subjektide kohta on väga laiaulatuslik. Dr. Vladimir E.Hrabar on kokkuvõtnud enne 1625 a. töid omas raamatus "De legatis et legationibus tractatus varii", Tartu 1905 a., ja seda sama aastast 1625 kuni 1700 omas "De legatorum jure, tractatum catalogus vompletus ab anno MDCXXV usque ad annum MDCC" Tartu 1918.

LÕPPSÕNA.

Nagu ülalmainitust nähtub on diplomaatilised eesõigused juba

vanast ajast olnud ja nagu kogu ühiskond areneb nii ka diplomaatilised eesõigused arenevad ja neist arusaamine on muutunud.

Keskajal tunnustati neid vähe. Hiljem, eriti eksterritoriaalsuse ja isikliku esinduse põhimõtte tõttu olid eesõigused liialdatud.

Meiepäeval on nad tagasi langenud normaalsetesse raubastesse.

Kui vanasti vaadeldi diplomaatilisi eesõigusi usulisest seisukohast, siis tänapäeval ta baseerub ainult otstarbekohasusel.

On selge, kui räägitakse diplomaatilisest eesõigusest mida naudivad diplomaatilised esindajad, ei kuulu see eesõigus neile isiklikult kui riigi esindajatele, vaid pigem põhjeneb riikide õiguse autonoomiale ja riikide legaalsele ühtlusele. Selles mõttes diplomaatiliste eesõiguste eostus on arenenud väljaspool riikides valitsevaid seadusi ja leidnud kinnitamist kõikide tsiviliseeritud riikide seadustes ja tavades.

Diplomaatiliste eesõiguste tendents on sihitud eesõiguste vähenemise poole, kuna kahtlemata kutsub säärane üksikute isikute eesõigustatud seisukord välja terava opositsiooni nii eesõiguste sisu kui ka nende rakendamise ulatuse poolest. Rahvaste Liit kui ka Ameerika kontinendi vabariigid on teinud juba katsed lepingulisel teel sisse tuua mõningaid kitsendusi, mis pole aga siiamani veel leidnud küllaldast poolehoidu.